

ІНФОВІРУС У ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ: ПРОТИПРАВНІ ПРОЯВИ ІНФОРМУВАННЯ В СУЧАСНИХ МЕДІА

У нинішніх умовах соціально-економічного зламу суспільства найвиразнішою його ознакою є проблема об'єктивного інформування громадян як засобу подолання/протистояння гібридній війні, зокрема, її поширенню та виходу з кризи у зв'язку з панікою з приводу коронавірусу.

На основі аналізу засобів масової інформації констатуємо функціонування двох протилежних за змістом дискурсів у зв'язку з COVID-19: з одного боку-дискурс про несподіваність виникнення вірусу, його непередбачуваність та швидка форма розповсюдження; надвисокий рівень смертності; з іншого боку – це нарративи нагнітання страху і безвиході; неготовності медичних закладів до лікування хворих, відсутність засобів для порятунку носіїв коронавірусу.

Увесь вітчизняний медійний простір на 90% переповнений публікаціями названого тематичного змісту. Констатуючи виникнення в Китаї вірусної інфекції, у ЗМІ спродуковано кілька напрямів міфів: 1 – комуністична влада таким чином намагалася відволікти увагу від своєї поразки в економічній війні зі США, про що зазначено у торговельній угоді від 15 січня 2020 р. Міф другий: COVID-19 – це результат політичного та економічного протистояння США і Китаю; міф третій – коронавірусна інфекція – це винахід уханських секретних лабораторій; четвертий – про причетність російських, американських спецслужб до винайдення новітньої біологічної зброї; п'ятий міф – повна відсутність засобів для порятунку населення; несправедливість розподілу засобів захисту через корупційні діяння в Україні; шостий міф – це хвороба лише людей похилого віку, а не молодого покоління.

У величезній розмаїтості матеріалів медіа виразною є ознака порушення принципу ЗМІ – подання збалансованої інформації щодо пандемії, а саме це і призводить до спотворення інформації та виникнення численних міфів і дезінформаційних потоків. Подання кількісних даних про зараження осіб, вилікуваних та померлих поки що не піддаються перевірці: від чого померли конкретно хворі – від Covid-19 чи від інших недуг.

Докази перебільшення статистичних даних про коронавірус: 99,5 відсотка людей мають легкий перебіг хвороби або не відчувають жодних симптомів. Італія займала провідне місце у світі з найвищою кількістю померлих найстарішого населення; найвищою присутністю китайського населення; найгіршою якістю повітря. Натомість існує інша протилежна точка зору: фахівці медичної галузі констатують цифри зараження і летальності: 3,4% до 4%, що засвідчує звичайні показники поширення і впливу респіраторної інфекції.

Пошук причин появи протилежних точок зору приводить до встановлення двох дезінформаційних каналів: по-перше, це гібридні впливи ворожих намірів РФ, які не припинилися із початком пандемії, а навпаки загострилися для посилення страху у населення України. СБУ виявила від початку карантину 154 фейкові дописи; по-друге: деструктивні дії влади і ЗМІ стають теж причиною багатьох форм проявів паніки. Італійський юрист, філософ Джорджо Агамбен оцінив дії влади як «безумні, ірраціональні та абсолютно не обґрунтовані». ЗМІ повідомили про смерть більше 40 лікарів від епідемії коронавірусу. Портал національної федерації лікарів і стоматологів Італії повідомив, що більшість з них – це лікарі всіх напрямів, які давно стали пенсіонерами і які померли з природних причин: їм було 90 і більше років. Це психіатри, педіатри. Таку маніпуляцію виявили у країні і одразу ж видалили із медіа. Пояснено: багато смертей було через те, що опікуни літніх людей через паніку покинули їх, а їхні діти не могли заопікуватися, оскільки вже були введені суворі обмеження, відтак ці літні люди потрапляли в лікарні, де вони помирили без належного догляду і зараження вірусом від інших хворих.

Поява колон військових автівок із трунами зумовлений тим, що поховальні італійські служби відмовлялися надавати послуги, як зауважує Ігор Коханець, протиправними є матеріали соціальних мереж, адже в них переважають здебільшого емоційні та оцінні судження.

Зроблено моніторинг маніпуляцій: перше і найпоширеніше – це незбігання (перебільшення) змісту заголовків зі змістом повідомлення як спосіб привернення уваги до маніпулятивного матеріалу; ще один спосіб – це використання емоційної лексики та оцінних (оціночних) суджень у новинах про пандемію.

Майже в 6% новин про пандемію та коронавірус у Дніпровських онлайн-медіа наявні оцінні судження. Це найвищий показник – такими є результати дослідження Інституту масової інформації за березень 2020 р.: кожна четверта публікація стосувалася коронавірусу: 763 новини із 09.03 до 13.03, з яких 206 – про пандемію. У цих матеріалах медіа частіше користувалися офіційними джерелами: загальноукраїнські ЗМІ – 19%; повідомлення прес-служби теж 19%; офіційних осіб – 17% і лише у 12% новин медіа покликалися на соцмережі; у 3% було посилання на телеграм-канали МОЗ.//imi.org.ua [3; 4].

У Полтавських ЗМІ із 713 новин 154 були присвячені коронавірусній інформації. За означений період моніторингу 80 джерел від офіційних осіб; 42 джерела – офіційні сайти; на п'яти сайтах 25 випадків; з інших джерел частка маніпулятивних новин становить 1,3% та 2%.

Херсонські ЗМІ онлайн вмістили 15% новин про карантин за такий же період від 9-го до 13 березня: проаналізовано п'ять херсонських новинних веб-сайтів. Усього було 655 новин і 98 з них про пандемію. П'ять сайтів 16 разів використовували інтерв'ю офіційних осіб, 14 – дані із соціальних джерел; 12 разів цитували прес-служби, жодного разу не зробили посилань на зарубіжні медіа. Повідомлення становлять 5% новин про пандемію і 3% – новини з емоційними та оцінними (оціночними) судженнями//imi.org.ua.

Перший тематичний блок маніпуляцій, за нашими даними в соціальних мережах – це нарікання на дії влади були такого змісту: 1 – зарано оголошували карантин; 35% – запізно організований карантин; 42% – готувалися до ситуації як в Італії; 18% – «в нас так не буде, бо є БЦЖ-щеплення»; 3% – вірус смертельний; 1% – «не треба рятувати живих трупів»; 1% – «страшна смерть, бо запізно звернулися до лікаря». Дописувачі-констататори заявляють таке: 82% – не госпіталізують, відмовляють у госпіталізації – 75% [3; 4].

Потік непередбачуваної інформації намагається зупинити міністерство охорони здоров'я: воно розробило поради для журналістів про інформаційну діяльність щодо COVID-19. Такі ж дії здійснені інститутом масової інформації разом з організаціями Детектор-медіа, інститутом демократії імені Пилипа Орлика, Донецьким інститутом інформації, Національною асоціацією медіа, які створили сайт Антиковід-гід для медійників, на якому вміщується правдива інформація про пандемію у світі і в Україні. Однак, варто зауважити, що існує: 1. потреба продовження роботи над зупиненням потоку маніпуляційних інформаційних матеріалів, відвертої дезінформації, що відбувається переважно з російських джерел. Залишається гострою потреба продовження санкцій проти соцмереж та сервісів, які продукують таку інформацію. 2 – це гостро відчутна потреба професійної системної та систематичної інформаційної політики, яка була б налагоджена як правова комунікація влади з народом. 3. у випадку із запровадженням надзвичайного стану чи надзвичайної ситуації їм мають передувати налагоджені комунікативні дискурси із роз'ясненням ситуації щодо необхідності запровадження крайніх заходів. Такі дії неодмінно мають спиратися на конституційні засади діяльності держави в особливих випадках з метою забезпечення національної безпеки населення в державі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беляков К., Онопрієнко С., Шопіна І. Інформаційна культура в Україні: правовий вимір. Київ: КВІЦ, 2018. 169 с.
2. Юридична відповідальність за правопорушення в інформаційній сфері та основи інформаційної деліктології: монографія / І. Арістова, О. Баранов, О. Дзьобань та ін.; за заг. ред. К. Белякова. Київ: КВІЦ, 2019. 344 с.
3. Дворовий М. Закон про медіа: як обмежити вплив держави-агресора і не забути при цьому про права людини? URL: //https://telekritika.ua/uk/zakon-pro-media.
4. СБУ викрила 154 поширювачі фейків про коронавірус. URL: //imi.org.ua
5. Мальченко В. Оціночні судження і коронавірус: як висвітлювали тему COVID-19 дніпровські онлайн-ЗМІ//imi.org.ua